

Stein Tønnesson:

- SV må godta NATO dersom de vil i regjering!

Storingsvalget 2005 kan ende med SV i regjering. Reform tok en prat med Stein Tønnesson, direktør for Fredsinstituttet om hvilke utfordringer og motsetninger norsk sikkerhetspolitikk står overfor. Vi lurte også på hvilken betydning en ny regjering kan få for norsk sikkerhetspolitikk.

R: Norsk sikkerhetspolitikk har etter andre verdenskrig i veldig stor grad basert seg på konsensus. De store overordnede linjene knyttet opp mot forholdet til NATO og USA har

sjelden vært gjenstand for omfattende debatt. I hvilken grad kan vi si at premissene for norsk sikkerhetspolitikk er forandret etter murens fall? Har det i løpet av post kalde krigen vokst frem et slags felles verdigrunnlag eller felles doktriner som norsk sikkerhetspolitikk skal basere seg på?

ST: Under den kalde krigen var det ikke konsensus, men en skarp motsetning mellom et klart flertall som støttet Norges tilknytning til NATO-alliansen og et mindretall som sto for en tredje vei i utenrikspolitikken, mellom øst og vest, mellom sosialisme og kapitalisme. Siden slutten på den kalde krigen har det ikke vært så klare skillelinjer og mye mer saklig diskusjon mellom folk fra ulike politiske leire, men noen klar norsk sikkerhetspolitisk doktrine er ikke blitt utformet. Nå går det mot setninger på kryss og tvers, mellom europaentusiaster og de som vil holde på et godt transatlantisk forhold, mellom de som først og fremst er opptatt av norske nærområder og de som tar globaliseringen inn over seg, mellom idealister og realister. Alle er likevel enige om at for en småstat som Norge gjelder det å styrke FN.

R: På hvilken måte forstår du Forsvarets langtidsplan? Åpner denne på noen som helst måte for norsk offensiv deltakelse uten FN-mandat?

ST: Alle norske politikere er enige om at et FN-mandat bør være en forutsetning for norsk deltagelse i militære operasjoner utenlands, men kommer vi i en situasjon der USA og alle de store EU-landene ønsker å iverksette en militær intervensjon uten FN-mandat, fordi Kina eller Russland nedlegger veto i Sikkerhetsrådet, da er jeg i liten tvil om at de nåværende regjeringspartiene, trolig også Fremskrittspartiet og Arbeiderpartiet, vil ønske å delta. Hvis aksjonen har grunnlag i krenkelse av alvorlige menneskerettigheter, er det også tenkelig at SV og SP vil være villige til å bryte med prinsippet om FN-mandat. Men det viktige her er forsåvidt ikke langtidsplanen. Det vil være en politisk avgjørelse.

R: SV er et parti som på mange måter fikk sin fødsel gjennom å organisere en motstand mot norsk medlemskap i NATO. Dersom vi etter valget i 2005 skulle få en regjering fra AP, SV og SP, hvilken betydning vil dette kunne få for norsk medlemskap/forhold til NATO?

ST: En forutsetning for en slik regjeringsdannelse vil være at ingen av de tre partiene fremmer forslag om utmelding av NATO. SV vil måtte

sluke en liten NATO-kamel, og det er tydelig at ledende SV-politikere har innstilt seg på et slikt måltid. Men ellers vil mye avhenge av NATOs utvikling. Den kan gå to

veier. Den første er i retning av en europeisk sikkerhetsordning, der det legges avgjørende vekt på å utvikle samarbeidet med Russland, Ukraina, Belarus og andre land i Øst-Europa, kanskje også landene i Kaukasus. Det vil bli et NATO som SV lett kan leve med, men det vil samtidig være et NATO som mister mye av sin betydning for USA. NATO-landene vil derfor ikke få samme tilgang til ny amerikansk teknologi som i dag. Den andre veien går videre på det engasjementet NATO har påbegynt i Afghanistan og gjør NATO til en støtteorganisasjon for USAs militære aksjoner rundt om i verden. Det gir norske offiserer mulighet for å delta i verdens ledende militærmakts etterretningsarbeid og utvikling av ny teknologi, men en slik utvikling av NATO vil være dypt problematisk både for SV og USA-kritiske politikere i andre partier. Vi kan da få nye opphetede NATO-debatter.

R: SV støttet til tross for massiv motstand internt i organisasjonen NATOs angrep på Milosevic regime i 1999, som også var et angrep uten FN

mandat. Representerte denne konflikten et stort skisma i SVs utenrikspolitiske profil?

ST: Jeg har ingen førstehåndskjennskap til dette, men er klar over at det var sterke motsetninger innad i SV den gangen. Motsetningene var ikke lette å takle fordi de ikke gikk mellom noen høyre- og venstrefløy. De gjaldt flere dilemmaer samtidig. Var det i det hele tatt mulig å støtte en USA-ledet NATO-aksjon mot et land som SV tradisjonelt hadde dyrket nære forbindelser med, nemlig Jugoslavia? Var det akseptabelt å støtte en militæraksjon som hadde et tvilsomt grunnlag i folkeretten? Var det på den annen side akseptabelt for et parti som legger sterk vekt på menneskerettighetene å unnlate å støtte en aksjon som forsvarte Kosovo-albanerne mot Milosevic-regimets ekstreme overgrep? Den gangen havnet politikerne Erik Solheim og Jan Petersen på samme linje. De var opptatt av menneskerettighetene, og Petersen hadde ingen problemer med å støtte Clintons USA. De som var sterkt opptatt av folkerettslig teknikk og av faren for å skape uheldig presedens, inntok et annet standpunkt. Det var også noen som fryktet at bombingene av Jugoslavia skulle føre til en ny kald krig med Russland. Jeg husker hvordan jeg selv var naget av tvil. Kosovo-konflikten bidrog nok til å åpne mange SVeres øyne for hvor sterkt verden var blitt forandret.

R: SP under Åslaug Haga ser for undertegnede ut til å ha nærmet seg SV i utenrikspolitiske spørsmål, på hvilken måte vil SP kunne påvirke sikkerhetspolitikken i en evt. regjer-

ing bestående av SV, AP og SP?

ST: Jeg synes Åslaug Haga har utviklet seg til en meget interessant og reflektert utenrikspolitiker. Som SP-leder må hun antagelig ta sterke distriktspolitiske hensyn, og det kan kanskje få henne til å gå lenger enn SV i å motsette seg den pågående omstillingen av Forsvaret i retning av å kutte ned på unødvendige utgifter og gi grunnlag for å trene styrker for spesialoppdrag nasjonalt og internasjonalt. Her kan hun kanskje knytte an til stemninger som også gjør seg gjeldende i SV og AP. Når det gjelder EU sine fremtidige militære operasjoner, vil ikke medlemskap i organisasjonen være noen forutsetning for å delta. Hvis NATO mister noe av sin betydning og EU påtar seg militære oppdrag som USA ikke prioriterer, på grunnlag av et klart FN-mandat, kan det være at det oppstår alminnelig enighet i Norge om å delta. Hvis NATO svekkes og det transatlantiske forholdet forblir like konfliktfylt som det er i dag, kan det bli så viktig for Norge å gjøre positivt inntrykk i EU at det blir bred politisk oppslutning om norsk deltagelse i en operasjon som EU gjennomfører i et kriserammer land, om ikke i Midtøsten så i Afrika.

R: Hva vil et presidentskifte i USA ha å si for NATO, Norge og en evt ny norsk regjering på det sikkerhetspolitiske området?

ST: Et presidentskifte vil trolig gjøre det vanskeligere for Norge, NATO og andre europeiske land å motsette seg amerikanske ønsker om å stille styrker i Irak og delta aktivt i USAs forsøk på å forandre Midtøsten (Greater Middle East Initiative). John Kerry vil nemlig fremstå med mye større internasjonal legitimitet enn George W. Bush. Bush har forspilt store deler av USAs internasjonale innflytelse. Det er i USAs nasjonale interesse å bli kvitt Bush og få Kerry på plass i Det hvite hus.

Som president vil Kerry tilby europeerne et nært samarbeid på tvers av Atlanteren, men han kommer til å stille som en betingelse at europeerne hjelper USA i Midtøsten, blant annet ved å forhandle reelt med Tyrkia om EU-medlemskap og med trolig pebidrag i Irak som gjør det mulig å redusere det amerikanske troppepærværet. Og Kerry kommer ikke til å lytte til europeiske ønsker om en mer Palestina-vennlig politikk. USAs nære forhold til Israel vil bestå. De fleste europeere kommer til å puste lettet ut hvis Kerry vinner valget, men de som tror at Kerry vil føre en «europeisk utenrikspolitikk» vil meget raskt bli skuffet. Det transatlantiske forholdet vil fortsatt være problemfylt.

eirik80@yahoo.no

Les mer om Stein Tønnesson og sikkerhetspolitikk på www.prio.no.